

Gråbrødre Kirkegård i Roskilde

– Udarbejdelse af et bachelorprojekt

Af Lotte Rasmussen

Som led i den nye studieplan for landskabsarkitektstuderende, hvor uddannelsen deles op i en bachelordel (de første 3 år) og en overbygning (de sidste 2 år), indgår udarbejdelsen af et bachelorprojekt som afslutning på grunduddannelsen. Herefter har man reelt mulighed for at afslutte sin uddannelse, søge ind på en anden overbygning eller, som de fleste, at fortsætte landskabsarkitektuddannelsen på én af de nu to overbygninger: landskabsplanlægning eller landskabsforvaltning.

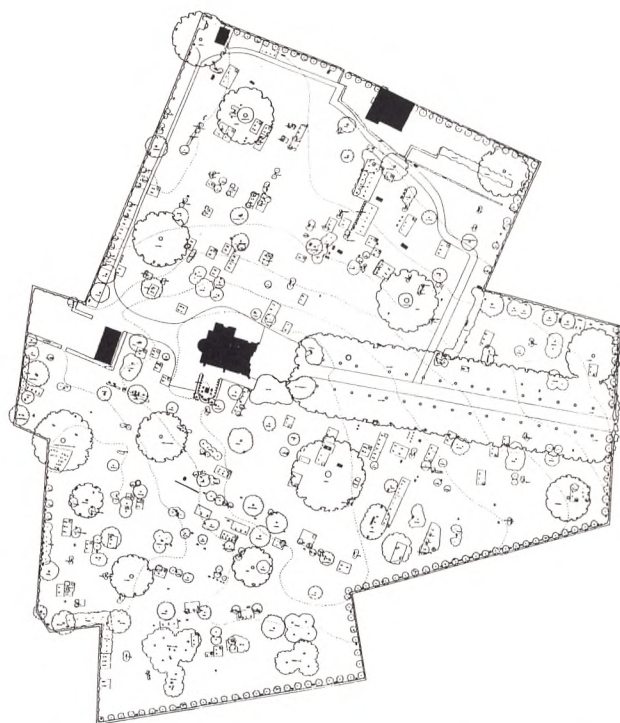
Bachelorprojektet udarbejdes ved 4-måneders ophold hos en projektvært, hvor det er meningen, at man desuden skal indgå i det daglige arbejde på stedet. Derved opnås forhåbentlig en slags kompensation for den i studieplanen borttagne praktikperiode.

I perioden februar til begyndelsen af juni 1995 var jeg udstationeret ved Roskilde Kirkegårde med det formål at udarbejde et forslag for planlægningen af Gråbrødre Kirkegård.

Mit ønske om at skulle arbejde med et kirkegårdsprojekt, skyldtes i høj grad manglende erfaring med en opgave af denne karakter i mit uddannelsesmæssige forløb. Men også en stor motivation og nysgerrighed over for at udforske et så specielt emne inden for friarealplanlægningen. Som indføring til emnet forsøgte jeg at tilegne mig viden omkring de kirkelige forhold og nøjere studere historien og traditionerne bag kirkegårde og gravstedstyper. Løsningen af opgaven er sket under hensynstagen til Gråbrødre Kirkegårds historie og Roskilde bys udvikling, for at få et indtryk af de fysiske og samfundsmæssige rammer, der har haft indvirkning på udviklingen af Gråbrødre Kirkegård.

Gråbrødre Kirkegård er nedlagt som begravelsesplads uden nærmere bestemmelser for områdets fremtidige

brug. Stedet har karakter af en mindepark med få, aktive gravsteder og henligger med mange bevaringsværdige gravminder af betydelig kultur- og samfundshistorisk værdi. Derudover er kirkegården beriget med mange store og bevaringsværdige træer, her iblandt en 125 år gammel lindeallé, der er med til at give kirkegården en særegen og stemningsfuld karakter. Kirkegården har tidligere været tilknyttet en klosterkirke, hvor ruinerne i 1855 blev erstattet af et kapel, der med sin centrale placering og arkitektoniske kvalitet er af stor værdi for kirkegården.

Registrering af Gråbrødre Kirkegård 1995.

Gråbrødre Kirkegård ligger centralt i Roskilde bymidte med kontakt til tog- og busstationen, Hestetorvet og byens handelsstrøg, Algade. Kirkegården ligger således omgivet af trafikale knudepunkter og livlige aktiviteter, og benyttes i høj grad dagligt som gennemgangsareal af folk til og fra arbejde.

Kirkegården udgør en vigtig del af byens grønne struktur ved at skabe en forlængelse af de store parkområder, der er udlagt som grønne kiler nord for Algade på det skrånende terræn mod havnen.

Ved studier af Gråbrødre Kirkegårds historie har det

været utroligt spændende at kunne følge kirkegårdens fysiske udvikling, fra at være en lille kirkegård udlagt til sognets borgere efter reformationen, til den gradvise udvidelse i sydlig og østlig retning gennem de næste mange år. Stilmæssigt har kirkegården haft mange skikkelser. I 1820 blev kirkegården udformet som en landskabelig park med kurvede gange og busketter, og ved udvidelsen af kirkegården i 1856 fortsattes udbygningen i samme stil. I takt med en mere intensiv udnyttelse af kirkegården i slutningen af 1800-tallet udviskedes det landskabelige udtryk til fordel for et systematisk udnyttet anlæg. Gravstederne blev lagt i linier, men orienteret i mange forskellige retninger, hvilket i dag er årsagen til, at de tilbageværende gravsteder/monumenter er uden indbyrdes sammenhæng.

Mine intentioner med opgaven var at nå frem til en løsning af kirkegårdens planlægning med det formål at integrere kirkegårdens oprindelige funktion som gravstedsareal, med dens værdi som mindepark og rekreativt område i Roskilde bymidte. Med rekreativt område forstås, at stedet skal indbyde til ophold og færdsel i et rigt omfang, dog uden at virke anstødende eller generende på kirkegårdens gravstedsbesøgende. Der hentydes således ikke til sportslige og andre former for livlige aktiviteter.

Gamle gravsten venter på en endelig placering på kirkegården.

Formålet med at genoprette Gråbrødre Kirkegård som begravelsesplads skyldtes ikke et reelt behov for gravpladser i Roskilde, men et stort ønske om at sikre bydelskirkegårdens historie og identitet i bymiljøet.

Gråbrødre Kirkegård har, ligesom så mange andre nedlagte bykirkegårde, været genstand for groft hærværk på gravmonumenter og respektløs indtræden på kirkegården i nattetimerne. Dette førte til, at man begyndte at aflåse kirkegården om aftenen. Det, at kirkegården i en årrække ikke har haft nogen reel begravelsesfunktion, tror jeg kan tilskrives en stor betydning for den manglende respekt for stedet. Det er min helt klare overbevisning, at man ved at lade kirkegården genoptage sin oprindelige funktion kan påvirke folks bevidsthed om stedets karakter og dermed indgyde til en større respekt og pietetsfølelse blandt de besøgende.

Integration af kirkegård og mindeparkfunktion signalerer til mere uformelt ophold og gennemgang på området, hvorved muligheden for at genskabe en øget kontakt mellem mennesker og kirkegård forbedres. Den stigende sekularisering i samfundet og heraf følgende fremmedgørelse over for døden, skyldes ikke blot en svagere religionsfølelse, men må også tilskrives, at folk ikke længere har noget personligt forhold til de praktiske forberedelser til begravelsesceremonien.

Kirkegården ligger centralt i Roskilde og bliver derfor brugt som gennemgang.

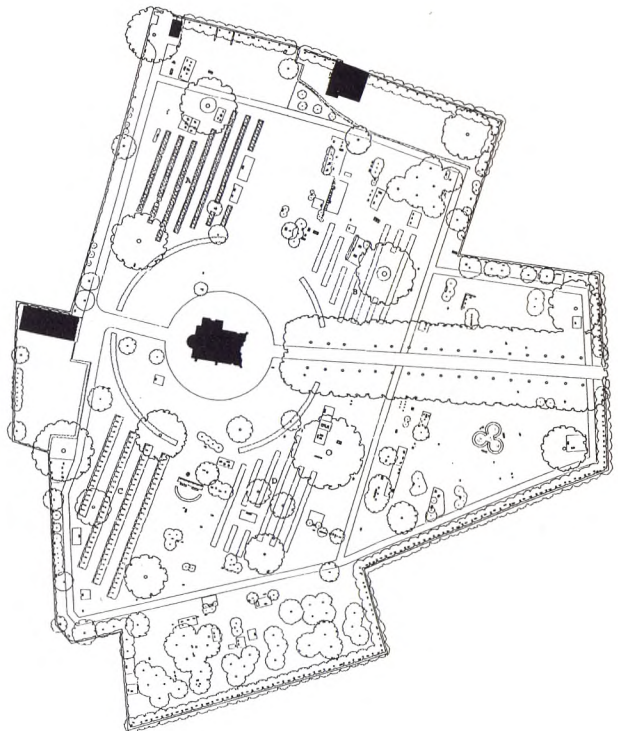

Som følge af oprettelsen af større kirkegårde i byernes udkant, er også den fysiske afstand til kirkegården øget. Ved at bevare bykirkegården øges mulighederne for, at det sekulariserede nutidsmenneske via sin rekreative udnyttelse af bykirkegården også opnår et forhold til døden.

Traditionen med familiegravsteder er efterhånden et uddøende fænomen i en tid, hvor familier sjældent er knyttet til samme egn gennem flere generationer. Her ved er det blevet mere almindeligt med andre begravelsestyper. Den stigende brug af ligbrænding har ændret begravelsesmønstret radikalt. Fælles urnegravsteder og anonyme gravsteder uden individuelle monumenter er blevet populære, især fordi de ikke er til belastning for de efterladte m.h.t. pasning. Ofte beklager de efterladte senere den afdødes valg at et sådan gravsted. De savner at have noget håndgribeligt at ty til, – et sted at knytte deres erindringer til i form af et gravmonument.

Jeg ser en fare ved den tiltagende form for anonymise-

Planforslag for Gråbrødre Kirkegård udført af forfatteren.

ring, der har fundet sted, fordi der fjernes en del af samhørigheden mellem den afdøde og de efterladte.

Mit valg af gravsteder er derfor udelukkende kollektive gravsteder, til kister og urner. De fremstår som en blanding af ukendte og individuelle gravsteder ved af have en fælles beplantning, der passes af kirkegården, men med individuelle monumenter over de afdøde. Gravstedstypen er i stand til at dække det moderne behov og har vundet indpas flere steder i landet. Dette kan præge udviklingen bort fra den stigende anonymisering. Desuden er de kollektive gravsteder æstetisk tilfredsstillende, fordi gravene samles til helheder fremfor en masse små enheder.

Gravstederne er i mit forslag samlet omkring kapellet, så de nye gravstедarealer kan indgå i sammenhæng med nogle af de gamle gravsteder og gravmonumenter, der ligger spredt på hele kirkegården. Disse er i øjeblikket beliggende uden sammenhæng med hinanden.

Gravstederne er samlet i øst-vestlig orienterede gravlinier placeret på det skrånende terræn med udsigt til det karakterfulde kapel ud fra ønsket om en så smuk og stemningsfuld beliggenhed som muligt. Den centrale beliggenhed sender desuden tydelige signaler om begravelsesfunktionen til stedets rekreative brugere.

Kapellet, som anlæggets centrale element, er forsøgt understreget ved dannelse af en rummelig cirkulær plads omkring bygningen, der er indrammet af en lav og bred takshæk anlagt i et brudt cirkelslag.

Med det nye planforslag bliver kapellet kirkegårdens centrale element.

Overordnet er området gjort mere overskueligt med en udtynding af småbeplantningen og et bedre udbygget stisystem, der hovedsageligt følger kirkegårdsmuren, så man hele tiden kan orientere sig inde på området. Kirkegården er tilført større frodighed ved blomsterbede og flere løvfældende træer.

Som følge af genoprettelsen af begravelsesfunktionen på kirkegården er materielpladsen udbygget, og der bygges en ny mandskabs- og redskabsbygning på en mere afsidesliggende placering vest for kapellet.

Trods forsøg på at tilpasse planlægningen af kirkegården efter de satte rammer har det haft uundgåelige konsekvenser at skulle indordne stedets funktioner efter hinanden. Dette ytrer sig specielt på enkelte af de bevaringsværdige gravsten, der enten må drejes/rykkes lidt, for at kunne integreres i planforslaget, eller helt fjernes fra sin oprindelige placering, for istedet at opstilles langs kirkegårdsmuren.

Man kan betvivle, om begravelsesfunktionen er tilstrækkeligt tilgodeset, og at den rekreative benyttelse af området foregår på kirkegårdens præmisser, men en alsidig brug af kirkegården har til gengæld så mange betydningsfulde kvaliteter at bøje kirkegården med, at det langt overskygger de eventuelle ulemper.

Udarbejdelsen af ovennævnte kirkegårdsprojekt har i stort omfang udvidet min faglige horizon, hvilket i høj grad må tilskrives min placering på Roskilde Kirkegårde. Her fik jeg et grundigt indblik i den daglige gang på kirkegården via kontorets kontakt til pårørende, bedemænd, krematoriet, gartnerne n.m.. Herved fik jeg indtryk af de opgaver, der tilhører kirkegårdsområdet og til en vis grad en fornemmelse af arbejdets omfang som kirkegårdsleder.

Med henblik på løsningen af projektopgaven blev det hurtigt sat i stand, at jeg som noget ekstraordinært yderligere kunne få tegnebordsvejledning af landskabsarkitekt Birgitte Fink og hendes tegnestue, hvilket var en stor fordel for mit ophold.

Der ligger et dilemma i at skulle løse en projekteringsopgave på et kirkegårdskontor, hvor kirkegårdslederen,

som den vejledende part, har et job af administrativ karakter. Til gengæld opnås det bedste kendskab til kirkegårdsområdet ved direkte ophold på kirkegårdskontoret. Derfor er den optimale løsning, at bacheloren fra starten også er tilknyttet en kirkegårdskonsulent, når opgaven har planlægnings- og projekteringsmæssig karakter.

*Lotte Rasmussen
landskabsarkitektstuderende
ved Landbohøjskolen i København.*